

Timișoara

FESTIVALUL DRAMATURGIEI ROMÂNEȘTI

Mircea MORARIU

... și a fost ediția a XIV-a

Așteptând, într-una din seri, începerea unui spectacol programat în secțiunea „Concurs” a celei de-a XIV-a ediții a acestui **Festival organizat de Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara**, ochii mi-au căzut pe coperta unei publicații (ceva de genul, dacă nu chiar, *Șapte seri*) care promova respectiva manifestare de cultură teatrală. Copertă care ne înștiința că Festivalul are drept principali descriptori 25 de spectacole, 6 concerte, 7 laboratoare. Cifre impresionante, neîndoielnic, dar care, pe orice critic, și nu numai, îl determină să își pună imediat întrebarea dacă parametrii cantitativi în cauză au corespondenți reali ori măcar comparabili în calitatea ofertei. Nu mă pronunț în acest comentariu nici în privința concertelor, nici în cea a laboratoarelor. Pentru simplul motiv că nu am avut răgazul de a lua parte la ele. Relatez deocamdată faptul, în opinia mea simptomatic, că la colocviul final (unicul, de altminteri), colocviu intitulat „Trei ani de teatru românesc contemporan la Timișoara”, moderatorul său, unul și același cu selecționerul unic, criticul de teatru Cristina Modreanu, acum la final de mandat, răspunzând unor întrebări ce i s-au adresat direct ori prin interpuși, admitea că din cele 25 de spectacole invitate doar două-trei sunt cu adevărat performante, situate (oarecum) în vecinătatea perfecțiunii, cu toate că și aici ar mai fi de discutat. Un alt participant la dezbateri, tot critic, Doru Mareș, avansa cifra 5. Prin condiția mea de membru al juriului desemnat să hotărască palmaresul Festivalului, adică să stabilească cele mai bune, sau „cele mai originale” performanțe artistice, cum le-au denumit prin *Regulament* organizatorii, la capitolele „spectacol”, „regie”, „interpretare masculină” și „interpretare feminină” din Festival, eram obligat la tăcere, așa încât nu am putut participa la respectiva „licitație” *sui-generis*. Mai corect spus, nu am făcut-o „pe față”. Câteva bombăneli totuși mi-au scăpat. În sinea mea mi-am spus însă că am fost cu adevărat interesat doar de trei spectacole și jumătate din cele 20 înscrise în concurs. Care anume? Mai întâi e vorba despre cele două și jumătate ce se regăsesc în palmares – *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte*, controversata piesă a lui Matei Vișniec fiind cu totul altfel și net superior înscenată de Radu Afrim la Compania „Kulturfabrik” din Luxemburg, față de versiunea propusă de același regizor în urmă cu câțiva ani la Naționalul clujean. Efortul său creator i-au adus directorului de scenă Premiul pentru cea mai originală construcție regizorală, iar actorului Valéry Plancke recunoașterea, consfințită tot prin premiu. M-au interesat, desigur, *Spovedanie la Tanacu*, originală și percutantă formulă de teatru documentar, în care piesa Tatianeii Niculescu-Bran a fost bine susținută de regia lui Andrei Șerban, dar și de actori, fapt certifiacal, poate nu suficient (doar de Premiul pentru cea mai originală interpretare a unui rol principal feminin (Irina Cornici) acordat actrițelor Ramona Dumitrescu și Tokai Andrea și *Jocul de-a adevărul* de Lia Bugnar,

montare validă însă doar pe jumătate, grație evoluției actorilor Dorina Chiriac și Andi Vasluianu, distinși cu premii pentru evoluțiile lor dintr-un spectacol de studio. Cel de-al treilea spectacol în întregime artistică este valabil e, după părerea mea, *Amalia respiră adânc* de la Teatrul Act din București, în care foarte tânăra actriță Cristina Casian se arată a fi un talent autentic ce merită urmărit. Chiar dacă numele său nu figurează, spre regretul meu, printre cele ale laureaților.

Acestor trei spectacole și jumătate le-au fost asociate în secțiunea „Concurs” altele, mult prea multe, a căror prezență ar putea fi justificată doar prin motivația debilă „pe lângă ce e bun, am propus și ceea ce mi s-a părut interesant”. Interesant, dar interesant prin ce? Prin faptul că, așa după cum nota în caietul-program al Festivalului, directorul acestuia și totodată directorul general al Naționalului timișorean, Adriana Maria Hausvater, „cu toate implicațiile de rigoare, asta înseamnă o stare de laborator – spectacolele în sine exprimă o astfel de stare, întrucât este clar că teatrul românesc de azi e în mijlocul unei căutări. FDR instituie starea de laborator”. De acord. Cu mențiunea că laboratorul presupune experiențe care pot fi ori nu reușite. Numai că am văzut cam prea multe montări neizbutite, șchioape de-a binelea, în această a XIV-a ediție a Festivalului, fapt de natură să ne creeze, mie cel puțin, o seamă de îngrijorări legate de sensul și eficiența invocatei căutări. Respectiv spectacoale ar putea fi interesante dacă ar putea legitima aserțiunea Cristinei Modreanu, care scrie în același caiet-program, că „...la capătul acestor trei ani (cât a durat mandatul ei de selecționer – n.n., M.M.), generația actuală de autori de texte de teatru și-a câștigat pe deplin drepturile într-un festival dedicat dramaturgiei românești... Mi se pare că acum, în 2008, FDR este cu adevărat oglinda stării de fapt a dramaturgiei românești și că ia cu acuratețe pulsul unei zone cu adevărat creative, care a convins în sfârșit nu numai majoritatea directorilor de teatre românești, ci și mai multe companii de stat și private din întreaga lume, de calitățile ei”.

Din cele scrise de mai tânăra mea colegă, accept ca perfect adevărat doar pasajul în care se afirmă că „în 2008, FDR este cu adevărat oglinda stării de fapt a dramaturgiei românești”. Ba chiar, merg mai departe și adaug că, vrând-nevrând (cred că, mai degrabă, nevrând), ediția din 2008 a Festivalului timișorean a pus în evidență chiar starea de mediocritate a teatrului românesc de azi. Sau, cel puțin, al celui teatru care se bazează pe texte românești. Mai cu seamă pe piese de dată recentă. Detaliul că juriul din care am făcut parte a decis să nu acorde ceea ce organizatorii au numit „Premiul pentru cel mai original spectacol de teatru” are o semnificație aparte. Iar faptul că responsabilul cu PR-ul din Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara nu a făcut publică, prin comunicatul remis presei, această decizie mi se pare fie lipsă de profesionalism, fie minciună prin omisiune, fie tentativa de fraudare a rezultatului concursului. Explicațiile primite ulterior mi s-au părut cusute cu ață albă. Un comunicat de presă nu e înlocuit nici de anunțuri făcute pe scenă, nici de interviuri. Dacă ar fi astfel substituit, nu și-ar mai avea rostul.

Am rezerve asupra câtorva idei exprimate de Cristina Modreanu în fragmentul pe care l-am citat mai sus. Cred, mai întâi, că doar o parte din generația actuală de scriitori de literatură dramatică și-a câștigat dreptul la care face referire selecționera. Zona este creativă, dar și re-creativă, mult prea re-creativă – sau, mai corect spus, re-productivă –, fiindcă mult prea adesea textele pe care ea le secretă sunt exerciții de *creative writing* de genul Royal Court, arpegii și nu concerte, game iar nu simfonii. Primele de încurajare acordate cu excesivă generozitate pot să strice. Martor că anticipam aceasta înmi e articolul pe care l-am scris pentru numărul 11 al revistei

Scenă din *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte* de Matei Vișniec
(Kulturfabrik, Luxemburg)

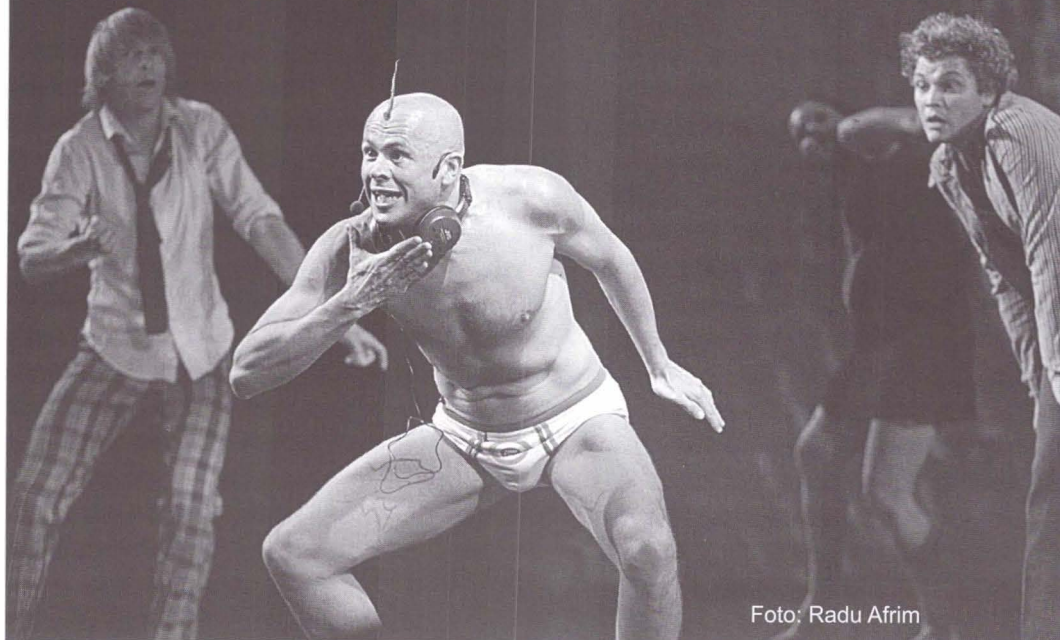

Foto: Radu Afrim

atent, editată chiar de Teatrul timișorean, articol în care îmi exprimam o atare temere. Se pare că am profețit corect. Lucru deloc de natură să mă bucure.

Ediția din acest an a reflectat o seamă de probleme ale Festivalului, pe care voi încerca să le detaliez mai jos, nutrind nădejdea că viitorul selecționar va reflecta asupra lor și va încerca să găsească soluții.

1. **Probleme identitare** Sunt cele ce derivă dintr-o mult prea laxă, dacă nu cumva chiar eronată înțelegere a sensului sintagmei *dramaturgie românească*. În mod normal, sintagma cu pricina se suprapune aceleia de literatură dramatică românească anume creată pentru a fi cândva, de dorit cât mai prompt, reprezentată pe scenă. Or, la Festivalul timișorean au fost invitate și spectacole fundamentate pe adaptări ori dramatizări ale unor texte de proză ori de poezie românească. Punându-se frecvent între paranteze spiritul critic, fiindcă înfăptuirile spectaculare nu justificau absolut deloc o atare derogare. Marcel Țop, regizorul unui spectacol pe care nu mă sfiiesc să îl calific drept dezgustător și anaristic, intitulat *Deformații*, produs de Teatrul „Luni” de la Green Hours, scrie în foaia-program a respectivei făcături, cu un orgoliu numai el știe de ce anume justificat, că respectivele texte aparținând a ceea ce eu aș numi poezia dură a cotidianului, au fost alese de regizor, „printre alte motive, și din lipsa unei alternative reale și substanțiale în scriitura dramatică contemporană românească”. Am vibrat la câteva, puține, dintre versurile lui Mitoș Micleușanu, Răzvan Țupa, Claudiu Komartin și Adina Zorzini, dar sunt sigur că scenariul e haotic, lipsit de coerență, iar spectacolul de cabaret-operă, cum se autointitulează, un eșec total. Tot o impresie de dezlănare, de absență a elementului coagulant, de lipsă de vibrație autentică mi-a lăsat *Nevasta lui Hans* sau *Ce să caute un înger în orașul acesta*, bazat pe adaptarea de către Ion Sapdaru

Andi VASLUIANU și Dorina CHIRIAC în
Jocul de-a adevărul de Lia Bugnar (Teatrul Metropolis)

a unor proze de Nichita Danilov, spectacol fără har regizat de același Ion Sapdaru. Asupra spectacolului *Amoc*, dramatizare de Alexander Hausvater, m-am pronunțat suficient de critic într-o cronică publicată în numărul 3-4 al revistei *Teatrul azi*. Revăzându-l, mi-am întărit impresiile de la premieră. Prezența montării cu pricina la Timișoara mi s-a părut încă și mai curioasă decât cea a celor două anterior menționate, fiindcă regizorul s-a slujit de o proză a lui Stefan Zweig, despre care nu am știință că ar fi fost măcar român. Cum nici ca dramaturg nu s-a ilustrat.

2. **Problema axiologică** mi se pare a fi cea mai acută și se referă la faptul că mult prea multe dintre spectacolele văzute la ediția din acest an se bazează pe texte doar parțial valide, cu urmări deloc ne semnificative asupra produsului teatral în ansamblu. E vorba, literar vorbind, despre niște exerciții de încălzire, o condiție pe care nu o depășesc nici spectacolele care au încercat să le valideze scenic. Cel mai evident exemplu în acest sens mi se pare a fi *Complexul România* de Mihaela Michailov, piesă ce păcătuiește printr-un exces, firește nedorit, de patos comunist pus în sprijinul exprimării unor convingeri anticomuniste. Condiție pe care o amplifică spectacolul proiectat și înfăptuit de regizoarea Alexandra Badea într-o neinspirată formulă *agitprop*, la Teatrul Național din București. Ceva mai realizată, mai convingătoare la capitolul pe care îl numesc – servindu-mă de o licență, „caracterizarea personajelor” – mi s-a părut a fi cealaltă piesă a Mihaelei Michailov, *Interzis sub 18 ani*, regizată de Ioana Păun la Teatrul Foarte Mic. Cu toate că și acolo e vorba despre un text la care mai e de lucru.

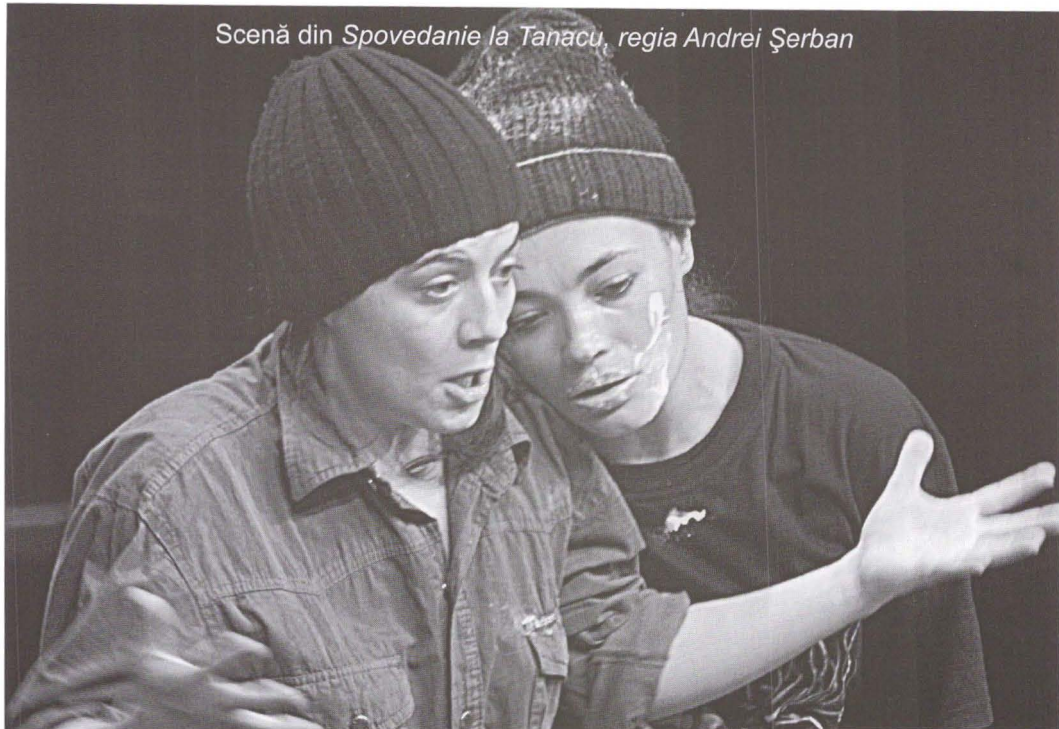
Nu ascund că am serioase îndoieli asupra virtuților de scriitor de literatură dramatică ale actriței Lia Bugnar. Dar am dobândit certitudinea că autoarea are norocul de a fi mai totdeauna ajutată de actori foarte buni. Piesa *Stă să plouă* a

Scenă din *Spovedanie la Tanacu*, regia Andrei Șerban

fost salvată în varianta ei bucureșteană (prezentată și la Timișoara la ediția anterioară) de cele trei foarte bune actrițe din distribuție. Și în montarea realizată în colaborare de ICR Praga și de Teatrul *Prvi Divadelni Druzstvo* din Cehia, textul a avut parte de trei interprete excelente. În spectacolul *Jocul de-a adevărul* de la Teatrul Metropolis din București, norocul Liei Bugnar se cheamă actorii Dorina Chiriac și Andi Vasluianu. Devotamentul tinerilor Mălina și Victor Manovici a făcut agreabil, dar nu mai mult, spectacolul *Coca Blues* după un text de Ioan Peter, regizat de Cristian Ban la Naționalul timișorean. Cu toate că spectacolul cu piesa *Stop the tempo* de Gianina Cărbunariu, realizat de ICR Praga și Universitatea de Arte din Bratislava, nu a fost tocmai pe gustul meu, am certitudinea că acest text de început al scriitoarei e mult superior celui de ultimă oră, de esență SF, intitulat *poimâine alaltăieri*, pus în scenă de însăși Gianina Cărbunariu la Teatrul Mic, cu adevărat interesante, ba chiar emoționante, fiind doar începutul și sfârșitul montării. *Spălătorul de creier* de Matei Vișniec, un spectacol al Teatrului de Garaj și Curte din Timișoara a relevat două actrițe tinere pline de energie – Ioana Iacob și Cristina Christine Cizmaș – și a sancționat un regizor, Ovidiu Mihăiță, care nu știe când și unde să se oprească. Străină de dictonul horatian *Est modus in rebus* s-a arătat și Theo Herghelegiu, în dubla ei ipostază de autor și regizor al spectacolului *Ploaia care nu încetează*, exemplul de montare interminabilă și lipsită de idee artistică reală, în care câțiva actori – Gabriel Duțu, Florina Găzdaru, Adrian Găzdaru – fac eforturi eroice pentru a salva ceea ce mai poate fi salvat.

Sub semnul neîmplinirii patentate mi s-au părut a se fi plasat textele reunite sub numele *Bulandra Underground – Blog the theater*. Nu e nici încurajator, nici agreabil să vezi actori ce fac parte din cuca ce până mai ieri era socotit a fi „teatrul

Scenă din *Sposedanie la Tanacu*, regia Andrei Șerban

de artă al țării" exersându-se pe astfel de partituri minore și făcând dovada că au mult prea multe lacune ce țin de abc-ul profesiei, așa cum s-a întâmplat în secvența *Scent of a woman*, fără har regizată de Daniel Popa.

Chat de Ștefan Caraman (Teatrul π Buni din Piatra Neamț) îți lasă gustul amar de a vedea doi actori buni (Constantin Cojocaru și Corneliu Dan Borcia) evoluând pe un text al lui Ștefan Caraman defectiv de valoare artistică; textul *Fuck you Eu.Ro.Pa* de Nicoleta Esinencu a fost modest pus în scenă de Alexandra Badea la Compania Europ'Artès din Paris, regizoarea mizând cam prea mult pe valențele tehnicilor video care nu au putut compensa servituțiile spațiului de joc și capacitățile limitate ale actriței Mădălina Constantin; în vreme ce *Portretul doamnei T* de Ana Maria Bamberger, plătând dramaturgic, ne-a oferit totuși bucuria de a o revedea pe marea actriță Olga Tudorache sărbătorindu-și aniversarea pe scenă.

Din Secțiunea „Satelit” mi-au reținut atenția *Cântarea cântărilor*, un spectacol de Cătălina Buzoianu după texte biblice, prezentat de Asociația Culturală „Mnémosine” din Marsilia și doar parțial *Urban Kiss*, spectacolul lui Răzvan Mazilu de la Teatrul Național de Operetă „Ion Dacian”. Nu am izbutit să revăd spectacolele *Boala familiei M* (regia Radu Afrim) și *Trei surori* (regia Ada Lupu), însă cei care au făcut-o mi-au spus că din motive greu de precizat nu au mai avut forma artistică de la premieră.

Ajungem astfel la alte probleme care nu sunt însă specifice doar Festivalului de dramaturgie românească de la Timișoara – cea a păstrării condiției artistice inițiale a unui spectacol, cea a deplasării și a răsturnării echilibrului interioare cu ocazia turneelor și a festivalurilor, și multe altele, toate subsumate problemei fundamentale a actualului grad de profesionalism din teatrul și din Teatrele românești. Dar despre asta, poate cu altă ocazie.